EU-REPUBLIC OF MOLDOVA: STRENGTHENING PERSONAL SECURITY REFUGEES FROM UKRAINE

UE-REPUBLICA MOLDOVA: FORTIFICAREA SIGURANȚEI PERSOANELOR REFUGIATE DIN UCRAINA

CZU: 321.02(478):342.7-054.73(477)

Angela BURLEA[1]**,**
Universitatea de Stat din Moldova

ABSTRACT. *The escalation of the armed conflict in Ukraine, which began on February 24, 2022, has created an unprecedented situation, causing civilian casualties, forcing people to leave their homes to seek refuge and safety, both within the country and across the borders of neighboring states. one of which is the Republic of Moldova.*

Considering the magnitude of the emergency situation created and the need for support and protection, in the Republic of Moldova programs and strategies have begun to be developed and implemented to support refugees, and at the European level - actions to support the states that host refugees, focusing - mainly on supporting the governments of the host states in accordance with international standards.

In this sense, in the given article, the necessity of researching public policies as supporting tools, which ensure the respect of human rights and the strengthening of the safety of refugees from Ukraine, is outlined.

Key-words: *European Union, fortification, refugees, armed conflict, security, protection.*

REZUMAT. *Ascensiunea conflictului armat din Ucraina, declanşat la 24 februarie 2022, a creat o situație fără precedent, provocând victime în rândul civililor, forțând oamenii să-și părăsească casele pentru a căuta refugiu și siguranță, atât pe interiorul țării ,cât și trecând hotarele statelor vecine, una dintre acestea fiind Republica Moldova.*

Având în vedere vastitatea situației de urgență create și a necesității de sprijin și protecție, în Republica Moldova au început a se dezvolta și implementa programe și strategii care vin în susținerea refugiaților, iar la nivel european - acțiuni pentru a susține statele care găzduiesc refugiați, axându-se preponderent pe sprijinirea guvernelor statelor gazdă în conformitate cu standardele internaționale.

În acest sens, în articolul dat, se conturează necesitatea cercetării politicilor publice ca instrumente de susținere, care să asigure respectarea drepturilor omului și fortificarea siguranței persoanelor refugiate din Ucraina.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană, fortificare, refugiați, conflict armat, siguranță, protecție.*

1. Introducere

Declanşat la 24 februarie 2022 , războiul din Ucraina a generat cea mai mare criză umanitară şi de refugiaţi în Europa ,fiind calificată de către ONU drept cea mai rapidă creştere a unei astfel de crize de la cel de-al Doilea Război Mondial încoace (Ukraine has fastest-growing refugee crisis since second world war, says UN").

În aceste condiţii, atât organizaţiile umanitare cât şi guvernele ţărilor învecinate au întreprins măsuri pentru a face faţă fluxului masiv de persoane: femei, copii, bătrâni sau persoane cu dizabilităţi, forţate să părăsească Ucraina din motive de securitate, milioane de cetăţeni ucraineni optând să se refugieze în state precum Germania,România,Slovacia,Ungaria,Republica Moldova.

Potrivit datelor UNHCR Moldova, începând cu 24.04.2022 până la 30.12.2022, traversarea frontierei de stat din Ucraina către Republica Moldova a fost realizată de către 721,469 persoane,

[1] Angela BURLEA, Doctorandă, Şcoala Doctorală Ştiinţe Sociale şi ale Educaţiei, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, Republica Moldova, https://orcid.org/0000-0001-8973-274X, email: pefrispaburlea.angela@gmail.com

iar spre Ucraina – 358,398 de persoane refugiate (UNHCR,raport 2022, https://www.unhcr.org/global-trends).

În context,cercetarea acțiunilor de fortificare a siguranșei persoanelor refugiate din Ucraina, va genera concluzii care să contribuie la îmbunătățirea situației persoanelor refugiate și consolidarea capacităților autorităților din RM..

2.Scopul studiului

Scopul trasat al studiului constă în cercetarea gradului de eficiență a politicilor de stat din Republica Moldova prin prisma fortificării siguranței persoanelor refugiate din Ucraina.

3.Revizuirea literaturii

În studiul efectuat au fost analizate prevederi ale Legislației Republicii Moldova, Hotărâri de Guvern, regulamente și ordine emise de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, al Ministerului Afacerilor Interne, al Ministerului Educației și Cercetării ,inclusiv în perioada anilor 2022-2023.

În acest sens,au fost examinate :

- Convenția ONU de la Geneva cu privire la statutul refugiaților, 1951;
- Protocolul privind statutul refugiaților, 1967;
- Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova;
- Legea nr.215/2011 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova;
- Legea nr.283/2011 cu privire la Poliția de Frontieră;
- Legea nr.200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova;
- Legea nr.270/2008 privind azilul în Republica Moldova;Legea nr. 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova ;
- ORDIN Nr. 21 din 26.02.2022.Cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Centrului de plasament temporar pentru refugiați și normele de personal și cheltuieli;
- Regulamentul privind instituirea mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, asistența și monitorizarea copiilor în situație de risc, veniți de pe teritoriul Ucrainei în perioada declarării stării de război în Ucraina, adoptat prin Decizia CSE nr.14 din 14.04.2022;
- DISPOZITIA nr.21 din 18 mai2022, a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova ;
- DISPOZIȚIA nr. 28 din 24 iunie 2022, a Comisiei pentru Situaţii Excepţionale a Republicii Moldova.
- Hotărârea Guvernului nr.21/2023 privind protecţia temporară pentru persoanele strămutate din Ucraina.

4. Metodologie

În procesul de cercetare sunt utilizate un spectru de metode general-științifice, dintre acestea menționăm metoda comparativă, metoda istoriografică, inducția și deducția , analiza și sinteza,dar și metode particular-științifice, inclusiv metoda politologică și analiza evenimentelor.

Inclusiv, utilizarea analizei și cercetării actelor oficiale și a paginilor web oficiale ale autorităților publice de resort, colectarea datelor, stocarea și prelucrarea acestora,analiza cadrului legal național și a standardelor internaționale.

5. Rezultate și discuții

Ofensiva militară din Ucraina la 24 februarie 2022 a provocat o situație de urgență majoră atât pentru persoanele refugiate,care au fost nevoite să-și părăsească țara,cât și pentru autoritățile Republicii Moldova, acestea confruntându-se cu o situație fără precedent de a acționa prompt pentru a asigura gestionarea eficientă a fluxului de cetățeni ucraineni pe sensul de intrare–ieșire în și din Republica Moldova ,inclusiv de a identifica mecanisme de asigurare a securității persoanelor refugiate din Ucraina pe teritoriul Republicii Moldova, aceste acțiuni necesitând a fi în corespundere cu standardele europene,în domeniul democrației și protecției drepturilor omului.

Fluxul masiv de persoane refugiate ,a generat o necesitate de cooperare aprofundată între diverșii actori instituționali și non-guvernamentali, naționali și internaționali, autoritățile din Republica Moldova fiind puse în situația de a aplica un mecanism de comunicare eficace între aceștea.

În scopul realizării obiectivelor propuse ,la data de 28.02.2022 a fost constituit și a devenit operațional Centrul Unic de Gestionare a Crizei, structură coordona efortul de asistență efectuat de Guvern, organizații internaționale, inițiativa privată și voluntari,cu celule dedicate unor sarcini specifice: bunuri; cazare; asistență medicală; transport; produse alimentare; consiliere psihologică; servicii consulare și juridice; platforma de voluntariat; coordonarea eforturilor agenților economici și asistenței internaționale.(Guvernul RM. https://me.gov.md/ro/content/fost-instituit-centrul-unic-de-gestionare-crizei. Accesat la 31.03.2023)

Azil și protecție temporară

În condițiile sus-menționate,începând cu 24 februarie 2022, Guvernul Republicii Moldova a elaborat un set de acte normative,care,nu doar să sprijine persoanele refugiate din Ucraina, ci prin mecanisme clare să le asigure siguranță.

1. La 04 august 2022, de către Ministrul Afacerilor Interne, în comun cu reprezentantul Biroului Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați în Republica Moldova, a fost semnat Memorandumul de înțelegere între MAI și Agenția ONU pentru Refugiați cu privire la cooperarea în scopul gestionării eficiente a crizei refugiaților și susținerea țărilor-gazdă afectate de conflictul din Ucraina,acest fapt permițând oferirea statutului de protecție temporară pentru persoanele refugiate din Ucraina,prin aceasta Republica Moldova devenind unicul stat non-UE care acordă regimul juridic respectiv pentru persoanele refugiate din Ucraina.(Raportul de activitate,2022

2. La data de 18 ianuarie 2023 , a fost aprobată Hotărârea de Guvern privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, pe o perioadă de un an,având ca scop implementarea mecanismelor de legalizare în Republica Moldova a refugiaților, documentul prevede introducerea protecției temporare în beneficiul persoanelor strămutate .

În conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, pot solicita protecție temporară:

- cetățeni ucraineni cu reședința în Ucraina înainte de 24 februarie 2022;
- cetățeni ucraineni care se aflau în Republica Moldova înainte de 24 februarie 2022;
- apatrizii cu statut recunoscut în Ucraina înainte de 24 februarie 2022;
- resortisanții țărilor terțe, altele decât Ucraina, care beneficiau de protecție internațională sau națională în Ucraina înainte de 24 februarie 2022 și care nu se pot întoarce în condiții de siguranță în țara sau regiunea lor de origine;
- membrii de familie ai persoanelor menționate mai sus.

Prin urmare,documentul stipulează că persoanele care vor solicita protecție temporară vor putea obține un document de identitate eliberat cu titlu gratuit, pe un termen de un an. Datele privind beneficiarii de protecție temporară vor fi înregistrate în Sistemul informațional automatizat al autorității competente pentru străini și vor putea fi accesate prin platforma de interoperabilitate MConnect.

Din aceste prevederi legale observăm, că, fiind elaborat ca răspuns la nevoia de a gestiona fluxul masiv de persoane strămutate în Republica Moldova din Ucraina, precum și pentru alinierea legislației naționale la cadrul normativ al Uniunii Europene , acesta va contribui la o gestionare mai eficientă a fluxurilor migraționale, legalizarea și monitorizarea refugiaților aflați pe teritoriul țării (HOTĂRÂRE Nr. 21 din 18.01.2023).

Hrană și cazare

Potrivit datelor Ministerului Afacerilor Interne(Sinteza Ministerului Afacerilor Interne pentru 19 decembrie 2022, https://www.mai.gov.md/ro/node/740), la 19 decembrie 2022, în total pe teritoriul Republicii Moldova se aflau 87.289 cetățeni străini, dintre care 43.960 minori (cetățeni ucraineni și de alte naționalități ce au intrat pe segmentul MD-UA).

Conform datelor prezentate de către Agenția Națională Asistență Socialăla data de 12 decembrie2022(Moldova:Centrele de Plasament Temporar pentru Refugiaţi https://www.anas.md/wp-content/uploads/2022/12/REACH_MDA_Factsheet_RAC-Weekly-Needs-Monitoring_2022-12-12_ RO) pe teritoriul Republicii Moldova, activau 66 de Centre de plasament

temporar pentru persoanele refugiate .Capacitatea raportată a acestora era de 3684 de locuri de cazare, fiind ocupate 2415, ceea ce constituia aproximativ 3 % din numărul total de persoane refugiate ce se aflau la moment pe teritoriul țării noastre.

Prin dispoziția nr.1 a Comisiei Situații Excepșionale(CSE), odată cu declararea stării de urgență, au fost instituite două Centre provizorii de gestionare a afluxului de străini pe teritoriul Republicii Moldova, cu amplasarea în localităţile s. Palanca, r-ul Ştefan-Vodă şi s. Calaraşovca, r-ul Ocnița, gestionarea acestora fiind atribuită MAI34. La 17 martie 2022(Dispoziția CSE nr.1 din 24.02.2022), CSE a dispus în mod retroactiv crearea suplimentară a încă două centre provizorii, considerate a fi active, începând cu data de 6 martie 2022, și respectiv, 12 martie curent.În total, la data de 20 aprilie 2022, numărul total al centrelor provizorii aflate în gestiunea MAI este de 6, cu capacitate totală de 2000 de locuri (Dispoziția CSE nr.15 din 20.04.2022).

Începând cu data de 30 martie 2022, în scopul evitării riscurilor legate de traficul de fiinţe umane, a fost interzisă cazarea organizată a refugiaţilor în centrele (neaprobate de ANAS) fără înştiinţarea acesteia. Centrele neaprobate care vor funcţiona fără înştiinţarea ANAS vor fi închise din oficiu. Această reglementare lasă loc de interpretare, odată ce nu este determinat responsabilul de constatare a activității unor astfel de centre, făcând să se prezume, că aceasta ar fi atribuția directă a ANAS.(Raport nr.1 privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine din Ucraina în contextul stării de urgență pentru perioada 25 februarie – 30 aprilie 2022, 18 mai 2022,pag.16).

Din februarie 2022 și până în prezent au fost deschise 130 de centre provizorii şi centre de plasament temporar a refugiaților ,capacitatea acestora fiind de 10 000 de persoane. În prezent, sunt active 74 de CPTR cu o capacitate totală de 5500 de locuri. Suplimentar alte 6 CP sunt gestionate de Biroul de Migrație și Azil din cadrul MAI,acestea oferind:

- cazare gratuită în cadrul Centrelor
- hrană gratuită
- facilități, inclusiv și accesul gratuit la internet

Toate Centrele active de plasament sunt asigurate gratuit cu hrană prin intermediul Partenerilor externi. A fost creat un Grup de Lucru din care fac parte mai multe organizații umanitare internaționale Programul Alimentar Mondial, CRS, Caritas, Solidarite Internationale, AAR Japan, care au asigurat distribuirea până în prezent a 1 517 580 de mese calde pentru persoanele refugiate din Ucraina.

Educație

La data de 10.03.2023 Ministerul Educației și Cercetării și Delegația Comitetului Ad Hoc pentru migrație al Adunării Parlamentare a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa aflată într-o vizită de documentare în RM referitor la situația refugiaților ucraineni au elaborat un set de măsuri pentru a face față crizei refugiaților: au fost identificate instituțiile de învățământ care pot încadra copii refugiați din Ucraina, elaborate actele normative de referință și materialele suport cu privire la încadrarea copiilor.

Este de menționat ,cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, au fost alocate mijloace financiare pentru alimentarea copiilor refugiați. Prin eforturile ministerului, au fost organizate on-line examenele de absolvire și admitere, copiilor le-au fost create condiții pentru odihna de vară în tabere, au fost organizate cursuri de limba română, consultații cu psihologii, participarea la activitățile centrelor pentru copiii.

Astfel,la data de 10.03.2023 sunt încadrați în sistemul de învățământ general din RM 1179 de elevi refugiați în 227 de instituții. Totodată, cele 222 de grădinițe propuse copiilor ucraineni sunt frecventate de 708 copii.(https://mecc.gov.md/ro/content/integrarea-copiilor-refugiati-din-ucraina-scolile-din-republica-moldova-discutata accesat la 28.03.2023)

Incluziune socială

Potrivit noilor reglementări din Hotărârea Guvernului nr.21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, constatăm, că prin acordarea protecției temporare se legalizează șederea persoanelor strămutate din Ucraina, pe o perioadă de cel puțin un an, fapt ce le

oferă oportunitatea de a se integra în Republica Moldova pe perioada dată, asigurându-li-se un set de drepturi, printre acestea menționăm:

- asigurarea accesului la învățătură al minorilor beneficiari de protecție temporară în instituțiile publice de învățământ general în limitele posibilităților sistemului educațional și în aceleași condiții ca și pentru minorii cetățeni ai Republicii Moldova.
- la solicitare, au acces la cazare în cadrul Centrului de plasament temporar pentru persoane aflate în dificultate, în condițiile stabilite de legislație.
- pot accesa măsuri de asistență socială, finanțate de către organizațiile internaționale, în baza procedurilor și condițiilor aprobate în comun cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale și autoritatea competentă pentru străini a Ministerului Afacerilor Interne. Măsurile de asistență socială familiilor cu copii, precum și minorilor neînsoțiți sunt asigurate prin intermediul structurilor teritoriale de asistență socială.
- familiile beneficiare, care sunt eligibile conform condițiilor stabilite în Regulamentul-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului social de sprijin pentru familiile cu copii, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 889/2013, pot beneficia de acest serviciu, inclusiv de ajutor bănesc, pentru a preveni și/sau a depăși situațiile de risc în vederea asigurării creșterii și educației copilului în mediul familial.
- dreptul de a munci pe teritoriul Republicii Moldova, în baza contractului individual de muncă, cu notificarea obligatorie de către angajator, în termen de până la 5 zile de la data încheierii contractului, a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă despre faptul angajării beneficiarului de protecție temporară, (fără obținerea dreptului de ședere provizorie în scop de muncă). beneficiază de asistență medicală de urgență, asistență medicală primară și de examenul medical gratuit, din motive de sănătate publică, în cadrul instituțiilor medico-sanitare, conform listei serviciilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății. (Protecția temporară în Republica Moldova , http://igm.gov.md , accesat la 02.04.2023).

De importanță majoră, este că, potrivit acestui cadru normativ ,persoanele refugiate care obțin documentul de identitate al beneficiarului de protecție temporară au acces la servicii de asistență medicală primară și de urgentă, acces la învățământul general pentru minori, acces la măsuri de asistență socială și nu în ultimul rând permisiunea de a rămâne în țară pe perioada acordării protecției temporare.

Partenerii externi.

Cooperarea dintre UE și Republica Moldova pe domeniul migrație și azil ,ca rezultat a fluxului masiv de refugiați, a implicat parteneri externi în perioada 2022-2023 în domenii precum: Sănătate, Asistență financiară, Protecție multilaterală, Acomodare și Transport, Asigurarea condițiilor de viață, Educație, Asigurare logistică, etc. Cu referire la persoanele refugiate din Ucraina, unul dintre cele mai vizibile, este programul de asistență financiară desfășurat de UNHCR. Până în prezent, au fost desfășurate deja 5 tranșe de plăți (cu 220 689 de plăți unice), de care au beneficiat 66 925 de persoane refugiate, ce sunt grupate în 28 493 de familii.

Răspunsul Uniunii Europene la criza refugiaților a fost prompt, oferind Moldovei asistență financiară prin intermediul Programului său ”Măsuri de Consolidare a Încrederii”, implementat de ONU pentru a sprijini răspunsul autorităților și comunităților în asistența refugiaților ucraineni adăpostiți în Republica Moldova pe ambele maluri ale Nistrului. Asistența este oferită atât prin intermediul instituțiilor guvernamentale, cât și prin intermediul ONG-urilor specializate.

Conform datelor oficiale, la 01.aprilie 2023,în RM sunt 95 de organizații cu statut stabil și permanent (Organizații Internaționale și ONG-uri), care au ajutat Republica Moldova la gestionarea crizei refugiaților.(Moldova.org,https://www.moldova.org ,accesat la 27.03.2023)

Sprijinirea eforturilor Guvernului Republicii Moldova în gestionarea crizei refugiaților cu echipe de psihologi, specialiști, produse, utilaje,sunt adresate nu doar ăn scopul susținerii persoanelor refugiate, ci și pentru dezvoltarea comunitară și susținerea categoriilor social-vulnerabile din Republica Moldova.

În acest context, este de menționat implicarea considerabilă a diferitor agenții ONU, așa precum UNHCR, UNICEF, WFP, IOM, WHO, etc. Suportul și implicarea activă a acestor parteneri este foarte importantă, până în prezent fiind raportate nu mai puțin de 1472 de activități planificate, în desfășurare sau desfășurate de aceștia.

- UNHCR a injectat pentru derularea programelor de ajutorare 26 482 680 USD, pentru plățile pentru refugiai;
- Programul Mondial de Alimentare (WFP)- un alt program important desfășurat , pentru susținerea familiilor moldovenilor care găzduiesc refugiați din Ucraina. Beneficiarii finali ai programului sunt 24 651 de moldoveni și, colateral 32 868 de persoane refugiate din Ucraina (care sunt cazate în familiile respective de moldoveni).Suplimentar, partenerii externi au desfășurat și acțiuni precum distribuirea voucherelor, distribuirea bunurilor, consultanță, lucrări de reparație și acomodare a Centrelor.
- Agenția Națiunilor Unite pentru Refugiați, care a oferit Republicii Moldova asistență financiară. Conform datelor oficiale disponibile, de această asistență au beneficiat circa 67.000 refugiați.

Concluzii

În lumina celor expuse anterior, vom concluziona că autoritățile Republicii Moldova,în scopul gestionării crizei refugiaților și a fortificării siguranței persoanelor refugiate din Ucraina, au mobilizat resurse considerabile pentru a le oferi acestora asistență multidimensională.

Ca urmare a studiului efectuat,vom afirma că acțiunile Republicii Moldova ,în contextul crizei refugiaților, este necesar a fi segmentate pe doua direcții prioritare, acestea fiind asistența de urgență și asistența de protecție a persoanelor refugiate din UE,iclusiv stabilirea unor mecanisme clare,o adaptare a politicilor statului, astfel încât să fie suficient de eficace pentru diminuarea problemelor de securitate și fortificarea siguranței persoanelor refugiate din Ucraina.

Limita resurselor proprii și lipsa de experiență în gestionarea crizei refugiaților,au accentuat necesitatea de a apela la experiențele și programele internaționale, în vederea implementării acestora în activitate, structurile de stat din Republica Moldova dând dovadă de promptitudine în acțiuni,se remarcă,însă, lipsa de comunicare între organismele de diferite nivele, fapt care generează unele probleme în gestionarea crizei refugiaților, inclusiv din punct de vedere al drepturilor omului.

Prin politica elaborată la nivel de stat,a fost favorizată integrarea persoanelor refugiate în sistemul de protecție socială a RM și accesul refugiaților la serviciile sociale disponibile: activitate legală în Republica Moldova, cazare, accesare servicii de asistență medicală și de educație, actualmente persistând probleme de fortificare a drepturilor și libertăților refugiaților, cea ce denotă necesitatea elaborării a unor modificări în legislația națională,care să ofere protecție suplimentară a drepturilor și libertăților persoanelor refugiate.

Referințe:

1. Centrele de Plasament Temporar pentru Refugiați.Online: https://www.anas.md/wp-content/uploads/2022/12/REACH_MDA_Factsheet_RAC-Weekly-Needs-Monitoring_2022-12-12_ RO
2. Dispoziția nr. 1 din 24 februarie 2022, a Comisiei pentru Situații Excepționale a RM
3. Dispoziția nr.15 din 20.04.2022 ,a Comisiei pentru Situații Excepționale a RM
4. Dispoziția nr. 21 din 18 mai2022, a Comisiei pentru Situații Excepționale a RM
5. Dispoziția nr. 28 din 24 iunie 2022, a Comisiei pentru Situații Excepționale a RM
6. Guvernul RM.Online:https://me.gov.md/ro/content/fost-instituit-centrul-unic-de-gestionare
7. Hotărârea de Guvern Nr. 21 din 18-01-2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135260&lang=ro
8. Moldova.org.Online:https://www.moldova.org
9. Ministerul Educației și Cercetării a RM, Online: https://mecc.gov.md/ro/content/integrarea-copiilor-refugiati-din-ucraina-scolile-din-republica-moldova-discutata accesat la 28.03.2023

10. Protecția temporară în Republica Moldova.Online:http://igm.gov.md
11. Raportul de activitate al Centrului Unic de Gestionare a Crizei Pentru perioada 24.02-24.08.2022. Online:https://gov.md/sites/default/files/raport_de_activitate_cugc
12. Raport nr.1 privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine din Ucraina în contextul stării de urgență pentru perioada 25 februarie – 30 aprilie 2022, 18 mai 2022,pag.16
13. Sinteza Ministerului Afacerilor Interne pentru 19 decembrie 2022. Online: https://www.mai.gov.md/ro/node/740
14. Ukraine has fastest-growing refugee crisis since second world war, says UN". 6 martie 2022. Online:https://data.unhcr.org/en/country/MDA.
15. UNHCR,raport 2022.Online:https://www.unhcr.org/global-trends